

Strategins praktik

Från hierarkisk rationalitet till överskridande sociala nätverk

av Marcus Mohlin

Abstract

Strategy as a practical military activity is without any doubt as old as warfare itself. As a theoretical concept it is very much younger, counting its days to the 17th Century. In classical military thought, strategy is most frequently associated with ends, means and ways, and is expected to guide decision makers in both the planning and execution of military campaigns. Analyzing military matters however, has through the years proved to be difficult. Strategic theory has proven to be too blunt an instrument in that it assumes that the actors involved are rational, calculating and part of an ordered hierarchy. This article introduces a perspective inspired by sociology to increase our understanding of strategy as a social practice underpinned by a large number of different, yet interconnected, activities.

Strategi är en konst som ytterst syftar till att skapa makt¹

VAD INNEBÄR DET egentligen att göra strategi, och vem, eller vilka, är det som gör strategi? Vad betyder det att strategi är en konst? Om man ska tro Colin Gray så är det helt enkelt ”strateger” som ”gör strategi”.² Även om det i dettas ryms en tautologi så har strategibegreppet använts på ett liknande sätt under flera generationer, och det härstammar främst från den militära domänen och den övergripande betydelsen kan sägas vara krigföringskonst.³ Att göra strategi innebär, återigen för Gray, att utveckla strategier och planer syftandes till att påverka utfallet av internationella konflikter.⁴

Lawrence Freedman presenterar i sitt sortslagna verk *Strategy* en omfattande genomgång av hur strategi och strategier utvecklats och kommit till bruk genom historien.⁵ För honom blir strategi något som avser att åstadkomma förändring: ”[s]trategy starts with an existing state of affairs and only gains meaning by an awareness of how, for better or worse, it could be different”.⁶ Han

diskuterar strategibegreppets uppkomst samt hur det formats och förändrats genom olika kulturellt och politiskt betingade faktorer. I en passage noterar Freedman förvissat att ”human beings are social actors and organizations [are] bundles of social relationships”, men boken handlar genomgående om strategi i sin mest instrumentella form. Tyvärr problematiserar han aldrig strategins inneboende rationalitet, mer än att diskutera så kallad ”bounded rationality”.⁷ Han behandlar därför egentligen inte strategi som en produkt av social interaktion, och ställer därmed inte heller frågor som på djupet relaterar till hur strategi egentligen görs och av vem. Detta är ju heller inte vare sig hans eller andra strategiska tänkares avsikt!

De som tänker på sig själva som strateger är ju fullt upptagna av att lösa alla dessa problem, och inte att analysera de premisser de vilar på. Strategisk teori är i grunden normativ och syftar till att hjälpa de personer som sysslar med strategi att utveckla

bättre strategier. En fundamental premis för allt strategiskt tänkande är att strategiskt görande⁸ är en konst, i betydelsen att det är svårt och att de som är inblandade i detsamma behöver utbildas.⁹ Men, hur ska vi kunna lösa problem om vi inte i första hand vet vari dessa består och om vi inte har ett språk med vilket vi kan synliggöra alla de komponenter, friktioner för att tala med Clausewitz, som försvårar för oss?

En grundläggande utmaning för strategiskt tänkande kan dessutom sägas vara att strategi-begreppet som sådant har urvattnats över tiden, det vill säga att förståelsen för begreppets egentliga innehåll har urholkats, något som skapat stora missförstånd. En orsak till detta är att ordet har börjat användas i överförd bemärkelse inom många andra områden än det militära varifrån det alltså härstammar.¹⁰ Ordet strategi har kommit att bli ett uttryck som betecknar alla möjliga saker och det används alltför ofta som en praktisk etikett för att visa att något har en större tyngd än något annat. En direkt konsekvens av detta är att hållbara, framgångsrika och framåtriktade strategier i allt större omfattning riskerar att bli missledande eller i värsta fall att utebli helt och hållet.

För att vi ska öka förståelsen för vad det faktiskt innebär att göra strategi samt öka kunskapen om processen bakom strategiskt beslutsfattande bör analysen av företeelsen som sådan, i denna text betraktat som ett fält vi kan kalla ”nationell säkerhet och försvar”, både nyanseras och utvecklas. En sådan ambition kräver dock att den klassiska uppfattningen om strategi både utmanas och kompletteras. Utan en sådan förnyelse kommer inte bara insikter om vad som exempelvis konstituerar strategisk fram- och motgång att gå förlorade, utan risken är att vi fortsätter missförstå sättet på vilket strategi är en direkt produkt av summan

av alla de deltagande aktörerna och alla de olika aktiviteter de är inblandade i.

Författaren kommer i det följande därför att argumentera för att framgångsrika strategier bäst utvecklas och formuleras när vi har en grundläggande förståelse för hela den sociala dynamik som återfinns inom det fält, och mellan de olika aktiviteter som bygger upp detsamma, vari alla som är inblandade i det strategiska görandet återfinns. Detta behandlas sällan, om ens någonsin, i klassisk strategisk teori. Det omedelbara syftet med denna artikel är därför att söka komplettera den klassiska normativa läsningen av strategisk teori genom ett sociologiskt perspektiv.

Vanligtvis domineras förståelsen för strategisk teori av ett realistiskt-positivistiskt förhållningssätt: strategi ses som normativ och instrumentell-rationell till sin karaktär, dess inre struktur uppfattas huvudsakligen vara präglad av en tydlig hierarki och det finns alltid ett tydligt, i princip objektivt observerbart, syfte mot vilket hela ansträngningen är tänkt att riktas.¹¹ Denna förförståelse delas av de flesta traditionella strategier-teoretiker och en viktig premis för tankegången är uppfattningen att man agerar rationellt utifrån organisatoriskt väldefinierade, över- och underordnade positioner. Således betraktas den strategiska praktiken som delar i en hierarkisk struktur.

I det följande diskuteras hur det traditionella sättet att förstå strategi till stora delar är otillräckligt för att förklara hur strategier faktiskt utvecklas och formuleras. Vår teoretiska förståelse av den dynamik som påverkar alla de aktiviteter som ingår i det strategiska, det vill säga allt det som görs inom fältet nationell säkerhet och försvar, är faktiskt förvånansvärt svag.¹² I artikeln presenteras därför en modell som bygger vidare på det fåtal sociologiska bidrag som gjorts inom den vidare forskningen om strategi. Modellen erbjuder ett synsätt som kompletterar och

nyanserar den traditionella rationella och byråkratisk-tekniska förståelsen för strategi som medel- och målstyrd.

I artikeln föreslås att vi, för analytiska syften, principiellt överger uppfattningen av strategi som hierarkiskt makt-fokuserat agerande och istället närmar oss strategi som något som sker inom ett visst socialt fält bestående av ett flertal samtidiga, parallella och överskridande sociala aktiviteter. Denna ansats kommer att illustrera att strategi inte kan förstås oberoende av aktörer och processer, eftersom det är just kombinationen av dessa som genererar densamma. Även om det skulle kunna argumenteras att det finns ett mer eller mindre gemensamt mål (ibland kollektivt uttryckt som ”svensk säkerhet”) för de olika aktörerna som befinner sig i fältet så är det inte målet i sig som styr detsamma. Snarare är det den sociala interaktionen, där aktörers delade eller olika uppfattningar sammanförs i vardagliga aktiviteter, som styr vad som sker i det strategiska. Den frågeställning som därmed genomsyrar artikeln handlar om på vilket sätt en sociologisk ansats kan bidra med nya insikter som kan användas för analyser av strategiskt görande.

Inledningsvis kommer författaren att illustrera att klassisk strategisk teori kan argumenteras sakna teoretisk pluralism och därmed är otillräcklig för att förklara hela komplexiteten i det strategiska görandet. Denna primärt rationellt präglade förståelse av strategi kommer sedan att nyanseras och kompletteras genom ett sociologiskt betingat perspektiv på strategi som styrd av en dynamik präglad av social interaktion och samspel. Synsättet blir avgörande för att vi ska kunna öka vår förståelse av strategi, och det ger oss en unik möjlighet att ställa frågor utöver de som vanligen ställs inom krigsvetenskap och strategiska studier. Avslutningsvis diskuteras hur det strategiska

fältet ser ut och vilka aktörer och aktiviteter som bygger upp det.

Avsikten med artikeln är att ge ett teoretiskt bidrag till den ständigt pågående debatten om strategiskt agerande. Ambitionen är således mer teoretisk och explorativ än empirisk, men förhoppningen är ändå att artikeln ska berika inte bara teoretiska resonemang om vad som konstituerar strategiskt görande, utan också bidra till att de nu aktiva strategerna ska kunna delta i mer insiktsfulla diskussioner kring nationell säkerhet och debattera försvarsfrågor i allmänhet på ett mer holistiskt sätt.

Den klassiska strategins definition, avgränsning och forskningsfält

Strategi uppfattas vanligtvis handla om att skapa långsiktiga planer, och på en principnivå uppfattas det vara möjligt att anamma detta synsätt överallt, för ens livskarriär, för ens familj, för ett företag eller för vilken större organisation som helst. Inom krigsvetenskap och strategiska studier behandlas strategi vanligen i en snävare och mer ursprunglig form och avgränsas där till att åsyfta ett verktyg, eller ett formellt och strukturerat tillvägagångsätt, med vilket en mer fördelaktig situation kan nås inom internationell politik och säkerhet. Dessutom med det viktiga tillägget att åtminstone någon form av våldsutövande (latent eller konkret) ingår som en central beståndsdel. Strategi skiljs således från exempelvis politik och diplomati eftersom fysiskt våld inte uppenbart återfinns inom de fälten. Dock finns det gråskalor: Schellings tvångsmakt [coercive diplomacy¹³] ligger exempelvis på gränsen mellan strategi och diplomati eftersom det är ett slags våldets diplomati.

Strategi bygger vanligen på en logik som sägs innehålla mål, metod och medel, eller

som Colin Gray uttrycker det: ”strategi är kittet mellan politik och taktik”.¹⁴ Utsagan illustrerar att strategi i grunden avser identifiera vilka alternativa tillvägagångssätt och resurser som på det mest lönsamma och effektiva sätt genererar det mest önskvärda utfallet. Då det underliggande syftet brukar sägas vara att välja metod och skapa nödvändiga resurser så anses strategi generellt sett därmed också handla om att dels göra val och avvägningar,¹⁵ dels också om konsten att skapa makt.¹⁶ Det är således i valet av alternativa metoder som strategi tydligast framträder.

Somliga anser att strategi är en konst snarare än en vetenskap,¹⁷ och om det stämmer skulle man kunna betrakta mycket av det som skrivits av erfarna praktiker-strateger som försök att hjälpa yngre strateger att bli bättre rustade: “strategy has but one purpose, to help educate the practicing strategist”.¹⁸ Genom att sålunda ha tecknat ned sina erfarenheter kan dessa personer sägas ha bidragit till en kodifiering av strategins *doxa*, det vill säga strategins grundsatser och -lära. Två av de första att göra detta var Sun Tzu och Thukydidens som kommit att bli något av portalgestalter för de flesta som studerar eller gör strategi. Mängder av officerare, politiker och akademiker har sedan dess känt sig manade att ge sitt perspektiv och sitt personliga bidrag till vad som nu är ett, kvantitativt sett, ständigt växande pensum. Således har ett flertal individer bidragit med sina personligt uttryckta metameroder, och olika former av strategier har ställts mot varandra: offensiv strategi har ställts mot defensiv;¹⁹ direkta metoder har ställts mot så kallade indirekta;²⁰ våldsstrategier har ställts mot tvångsmakt,²¹ och strategin har, som vore den ett naturfenomen, kategoriserats och delats in i olika nivåer och delar.²²

Även om forskningsfältet delvis är delat i synen på strategins struktur som hierar-

kisk så kan man tämligen ofta se vad som i grunden är schematiska beskrivningar av det strategiska görandet som ett sekventiellt arbete.²³ I dessa ges man bilden av att politiker först fastslår de politiska målen i övergripande nationella riktlinjer vilka sedan bryts ner i en så kallad strategi av de aktuella handläggarna (de så kallade ”strategerna”). Dessa syns främst vara upptagna av att välja metoder som ska korrelera med de politiska målen så att de strategiska effekterna främjar målsättningarna. I vad som ofta beskrivs som ett nödvändigt tredje steg utarbetas sedan operationsplanen på den taktiska nivån, det vill säga där själva genomförandet är tänkt att återfinnas.²⁴

Mer sofistikerade modeller av strategiarbetet lägger dessutom till återkopplingar från lägre nivåer tillbaka till högre sådana.²⁵ Flera teoretiker definierar dessutom tämligen smalt att ”[s]trategy is the art of military leaders”,²⁶ eller en militär person som antingen har blivit tilldelad uppgiften att ”guiding and shaping subordinate military operations by major units in campaigns for the purpose of securing military advantage” eller bidrar genom att ”guid[e] and shap[e] the course of military events for the purpose of achieving the polity’s political goals”.²⁷ Som synes är den valda definitionen tämligen snäv, men den illustrerar väl den sekventiellt-hierarkiska syn som generellt sett återfinns bland strategiska tänkare.

Enligt förespråkarna för den traditionella rationella-instrumentella skolan handlar strategi ytterst om tre problem: (1) maktutövning; hur beslutsfattare gör för att vända en internationell politisk situation präglad av konflikt till sitt lands fördel; (2) resurs-skapande och organisering; hur man skapar och organiserar resurser och medel på det mest effektiva sättet; samt (3), strategi- och doktrin-formulering; hur man förmedlar de val som gjorts så att beslutsfattare respektive

underlydande förstår den valda strategin.²⁸ Dessa problem anses centrala, såväl teoretiskt som praktiskt, eftersom de väcker frågor kring exempelvis vem som är strateg och vilka aktiviteter som objektivt kan sägas utgöra strategisk ledning. Trots att flertalet framstående strateger, från Thukydidens ända fram till Colin Gray, har försökt ge svar på dessa så är diskussioner kring dem ständigt återkommande bland de som kallar sig strateger. Detta innebär att trots alla de goda råd som återfinns i strategins doxa, och trots alla de försök äldre kollegor gjort för att söka förmedla sina ofta i blod vunna erfarenheter, har det visat sig oerhört svårt att faktiskt göra strategi.²⁹ Till yttermera visso har det visat sig svårt att analysera strategiska skeenden.

Graham Allisons och Philip Zelikovs klassiska diskussion av Kubakrisen, grundad i en analys av händelseförloppet med hjälp av tre helt olika perspektiv, visade bland annat hur smala och skeva vissa perspektiv är för att vi ska kunna skapa oss en fullständig bild av det som sker i det strategiska.³⁰ Fred Kaplan har i sina studier av det kalla krigets kärnvapenstrategier och det moderna amerikanska sättet att föra krig erbjudit ett annat sätt att närma sig en förståelse av strategiers framväxt. Tanken är att vi genom att fokusera på några av de personer som ingår i olika strategiska sammanhang ska förstå hur komplicerat det strategiska spelet är och framför allt hur vissa centrala individer formar det som sker.³¹

Uppenbarligen görs inte strategi på det sätt som strategiska tänkare och strategisk teori föreskriver; och sammantaget så är ett av det klassiska perspektivets främsta tillkortakommanden just svårigheten att fånga hur strategi rent konkret görs, på vilket sätt strategier faktiskt utvecklats och vilka som egentligen ingår i det strategiska.

Strategi utifrån ett praktikperspektiv

För att lösa den gordiska knut som det strategiska görandet fortsatt utgör för både forskare och dem som är satta att göra strategi har en handfull forskare lämnat den rationellt präglade ansatsen för att istället applicera kulturellt och sociologiskt betingade perspektiv på problemområdet. Avsikten är att bättre söka fånga exempelvis norm- och värdeskillnader, som visat sig så viktiga för att förklara säkerhetsrelaterade fenomen.³² Bland de som anammat detta kulturella synsätt finns exempelvis Iver Neumann och Henrikki Heikka vilka har gjort viktiga bidrag inom området genom att visa på hur ett kulturellt perspektiv öppnar upp för förståelsen av vad som inverkar på strategiskt beslutsfattande. De förstår strategiskt agerande primärt som en produkt av sociala tankemönster influerade av normer och kulturella faktorer, och menar exempelvis att ”strategic culture is reflected in the belief-systems that guide the making of foreign and security policy”.³³

Men, det är inte enbart idéer och tankar som påverkar det som sker i det strategiska.³⁴ En ständigt växande grupp forskare har under de senaste åren lyft upp det så kallade praktikperspektivet som ett nytt sätt närma sig all mellanmänsklig aktivitet,³⁵ något som vi säkert kan vara överens om att strategi, til syvende og sidst, faktiskt handlar om. Speciellt om vi accepterar att krig i slutändan är just en social aktivitet: det är trots allt människor som planerar för och genomför alla krigshandlingar!

Denna helt centrala aspekt av strategi återfinns också mycket riktigt hos de allra flesta strategiska tänkarna, och en underliggande premis är att de individer som ingår i det strategiska görandet inte är helt målfokuserade och därmed rationellt, i princip helt känsloneutralt, kalkylerande representanter

för något större. Detta syns antagligen tidigast och tydligast hos Clausewitz och ingår i det han kallar passion eller friktioner, men också hos strateger så som exempelvis Gray i det att han speciellt betonar vikten, och behovet, av att utbilda människor (i synnerhet officerare) så att de blir goda strateger.³⁶

En mycket viktig komponent i utbildningen tycks, åtminstone enligt Gray, emellertid ligga på det personliga planet och handlar om att öka den intellektuella förmågan till strategiskt tänkande. Men förutom att läsa strategiska klassiker och ägna sig åt studier av militärhistoria,³⁷ så förefaller de flesta teoretiker vara överens om att det finns en annan helt central aspekt för att kunna göra strategi effektivt. Colin Gray poängterar att vi inte får "fail to recognize the functional strategic education by everyday experience".³⁸ Denna passage är i detta sammanhang oerhörd viktig, för den pekar implicit på något som ofta kallas för tyst kunskap, det vill säga sådan kunskap som inte är helt enkel att bara vare sig överföra eller analysera men som kan erhållas via erfarenhet och lång yrkesmässig exponering.³⁹

Hur gör vi då för att analysera det strategiska görandet om det är så komplext? I inledningen av artikeln ställs frågan vad det egentligen innebär att göra strategi, och vilka det är som gör strategi. En ytterligare viktig fråga handlar om varifrån man gör strategi. Som jag antydde ovan anser vissa att man gör det utifrån idéer och sin kulturella kontext, men att det inte riktigt räcker till som förklaring. Svaret på alla dessa frågor skulle däremot kunna stå att finna i det som härifrån kommer att kalla praktikperspektivet.

Ansatsen handlar i grunden om att synliggöra alla de vardagliga aktiviteter som människor utför inom de olika sammanhang där de är verksamma. En praktik är alltså något som pågår inom ett visst givet område.⁴⁰ Detta görande utförs av människor som ska

åstadkomma någonting, ibland tillsammans inom ramen för ett givet samarbete, och ibland parallellt, men inte direkt, med varandra. För att kunna samarbeta krävs av de som deltar att de är insatta i görandet, att de förstår de grundläggande delarna som utgör praktiken som sådan och att de förstår och delar språket med de andra människor som deltar i detta görande.⁴¹

Ett i detta sammanhang vanligt exempel är kavallerister som rider i en formering under ett anfall, och där alla förstår vad det är som pågår och hur man utför anfallet, inklusive hur gruppen reagerar snudd på intuitivt och kollektivt vid särskilda händelser.⁴² Ur ett analytiskt perspektiv är det inte helt lätt att förklara och sätta ord på allt det som sker under ett sådant anfall och hur kavalleristerna ifråga kommit att fungera så väl ihop, men poängen är att de blivit utbildade och lärt in vissa beteenden som sedan blir en stark del av deras identitet och fortsättningsvis påverkar dem i allt det som de blir delaktiga i. Bara någon som har den erfarenheten och bakgrunden kan fungera effektivt i just det sammanhanget.

En annan helt central aspekt är att detta görande är placerat inom ett visst givet socialt sammanhang, ett fält. Detta fält utgörs av "three principal dimensions: power relations, objects of struggle and the rules taken for granted within the field",⁴³ och innebörden är att det finns olika typer av logiker, värderings- och belöningssystem i olika sociala sammanhang. Beroende på i vilket sammanhang man befinner sig så är det olika uppförandekoder och regler som gäller. Om man inte förstår, eller accepterar, de gällande koderna så får man oerhörd svårt att hävda sig, och därmed fungera, i ett visst givet sammanhang. De personer som ingår i ett sådant fält delar grundläggande idéer och förstår, ibland bara på ett intuitivt plan, det som sker i fältet. Det är inte alltid som

deltagarna direkt kan artikulera alla regler och fundamentala trossystem som ingår, utan dessa har lärts in under en lång tid till att bli en del av personen.

En officer som exempelvis rör sig från Försvarsmakten till sådana tillnärmelsevis likartade verksamheter som Försvarshögskolan, försvarsdepartementet eller ett företag inom försvarsmaterielindustrin kommer inledningsvis att tycka sig känna igen vissa delar av verksamheten, men kommer sannolikt över tiden att uppleva en viss frustration vad gäller exempelvis syfte och mål med verksamheterna. Den logik som gäller i Försvarsmakten kanske inte fullt ut gäller på en civil högskola, och tvärtom.

En fråga som omedelbart uppstår rör inom vilket fält eller socialt sammanhang som den strategiska praktiken återfinns. Man skulle förmodligen, likt Frédéric Mérand och Amélie Forget, kunna hävda att det är inom det ”strategiska fältet”,⁴⁴ men det svaret är alltför enkelt och bygger på ännu en tautologi: det strategiska görs i det strategiska. Enligt Pierre Bourdieu handlar fält om sociala sammanhang som var för sig konstitueras av unika sociala relationer.⁴⁵ Varje sådant fält definieras av sina egna specifika regler vilka för med sig både positiva och negativa sanktioner för de aktörer som uppträder där.⁴⁶

Man kan också säga att varje fält är en struktur i sig och som bygger på en princip om de skillnader vilka återfinns inom fältet. Denna skillnad handlar dels om hur fördelningen av makt ser ut, och dels om typen av kapital (ekonomiskt, kulturellt eller symboliskt) som är gångbar för varje typ av fält.⁴⁷ Annorlunda uttryckt kan fältet definieras utifrån det som står på spel, det vill säga det som aktörerna tävlar eller konkurrerar om.⁴⁸ Beträktat på det sättet är fältet ett ständigt föränderligt nätverk bestående av objektiva spänningsrelationer mellan olika konkurrerande subjektiva po-

sitioner.⁴⁹ Problemet för oss är att ett fält sålunda uttryckt, i synnerhet det som berör statens säkerhet och internationell politik, ständigt kommer att skifta utseende och form. Att fånga ett sådant fält en gång för alla blir därför hart när omöjligt! Orsaken är ju att relationer ständigt skapas, omförhandlas och återskapas.

En viktig slutsats så här långt är alltså insikten om hur flytande detta fält är och vilka problem det skapar för möjligheten att generera hållbara och breda strategier. Kortfattat skulle man kunna hävda att det strategiska görande som vi intresserar oss för här återfinns inom ett fält karakteriserat av alla de diskussioner och allt det praktiska görande som berör svensk säkerhets- och försvarspolitik i sitt vidaste sammanhang, inklusive hela försvarsmaterielsektorn.⁵⁰ En sådan definition av strategi skiljer sig endast skenbart från den som exempelvis Gray och Freedman med fler använder sig av, det vill säga att en strateg dels är en person som är ansvarig för att utveckla strategier för att forma eller påverka utfallet av en konflikt,⁵¹ och dels att strateg är en profession i sig.⁵² Även om vi, när vi utgår från praktikperspektivet, kanske inte skulle acceptera att strateg är *en* profession så är skillnaden tämligen liten. Vi talar nämligen om alla de människor som återfinns i och omkring det sammanhang i vilka strategier och långsiktiga planer (inklusive materiel-, personal- och insats- och försvarsplanering) som berör svensk säkerhet och försvar debatteras och utvecklas.

Viktigt att poängtera redan här är att somliga av dagens förespråkare av praktikperspektivet fortsatt förefaller att se strategi, likt företrädarna av den normativa rationella synen, som en del i en hierarki.⁵³ Jag kommer senare att argumentera för att just denna uppfattning är en av anledningarna till att så många misslyckas med att synlig-

göra samtliga aspekter av det som sker i *det strategiska*.

Som antytts ovan så kan vi med hjälp av praktikperspektivet synliggöra den underliggande, tysta, kunskap som styr de aktörer som är inblandade i det strategiska görandet. Dessa kunskaper uttrycks sällan explicit men leder alltid aktörerna i sin yrkesgärning. Vincent Pouliot påpekar att en praktik är “the result of inarticulate, practical knowledge that makes what is to be done appear ‘self-evident’ or commonsensical”.⁵⁴ Det är således genom social aktivitet som sådan tyst kunskap påverkar individer och leder dem igenom framtida aktiviteter. Portalgestalten bakom praktikperspektivet kan med visst fog sägas vara Bourdieu, som med sin koncepttriad av habitus, kapital och fält förklarar hur en aktörs implicita och bakomliggande kunskap är avgörande för huruvida dennes aktivitet inom ett visst fält kommer att lyckas eller inte.⁵⁵

Möjligheten att föra sig socialt i en situation förstås nämligen som en produkt av aktörens internaliserade kunskap från tidigare erfarenhet (habitus) i kombination med ens uppsättning kontextrelevant kapital (materieellt såväl som symboliskt), vilka är gångbara endast i vissa specifika fält. Förmågan att inse och avgöra vad som är möjligt och inte inom ett givet socialt sammanhang är således avhängigt aktörens position och disposition inom det aktuella fältet. Hur trovärdig är exempelvis en konstnär som uttalar sig i frågor som rör ”rikets säkerhet” jämfört med en hög (kanske till och med manlig?) officer? Om man inte visar att man kan förhålla sig till samma koder och regler som de andra som ingår i fältet får man mycket svårt att göra sig hörd inom detta fält.⁵⁶

Praktikperspektivet och dess sociologiskt betingade analysbegrepp gör alltså att internationell säkerhet och strategi närmast kan betraktas som uppbyggt av flera olika

sociala aktiviteter inom vilka flera olika aktörer samspekar.⁵⁷ Överfört till vårt område, strategi, innebär denna förståelse att, även om det kanske finns ett mer eller mindre gemensamt mål hos de strategiska aktörerna, så är det inte någon slags positivistiskt färgad gemensam mål-rationalitet som styr och formar beslutsfattande. Snarare är det en överskridande social interaktion som står i centrum. Strategiska aktiviteter blir sålunda sociala snarare än målinriktade och förmågan till strategiskt beslutsfattande ses som en produkt av delade, men endast delvis gemensamma, uppfattningar vilka sammanförs i helt vardagliga verksamheter. Eftersom det sociala samspelet mellan aktörerna sker parallellt så måste uppfattningen om strategi som en hierarki revideras: strategi blir därför en praktik uppbyggd av en mängd gränsöverskridande aktiviteter.

Ett intressant exempel kan vara att fundera över det som sker på Folk och Försvars årliga konferens i Sälen. Å ena sidan är det helt uppenbart att deltagarna är med och gör strategi eftersom de diskussioner som förs påverkar de allra flesta som är intresserade av, och inblandade i, svensk säkerhet och svenskt försvar. Å andra sidan är mycket av det som sägs kopplat till egen- och sår-intressen både hos individer och inom och mellan organisationer. Det viktiga är dock att få klassiska strategier skulle väga in det som sker där som självklara aktiviteter i det strategiska görandet.

Den klassiska strategiska tänkaren skulle förmodligen, och ungefär här i texten, irriterat resa frågan om vilket maktbegrepp som egentligen används här. Dessvärre illustrerar själva frågan problemet mer än en lösning av detsamma: praktikperspektivet hävdar nämligen att de aktörer som är inblandade i strategiskt görande inte primärt är styrda av makt och maktutövning i den klassiska tolkningen. Strategisk teori syftar förvisso

till, i sin helt rationella och instrumentella form, att kunna öka statens förmåga till att projicera makt och att effektivt kunna nå sina målsättningar.⁵⁸ Detta är ju också de strategiska tänkarnas ambition: det vill säga att förmedla tips och kunskap så att de strategiska målsättningarna ska kunna nås.

Men när vi analyserar det strategiska görandet, och allt det som sker inom det fält där de så kallade strategerna rör sig, så räcker inte en sådan helt traditionell definition av makt. Snarare behöver vi gå bortom densamma och söka förstå på vilket sätt de som är inblandade i det strategiska är intresserade av till exempel sin sociala ställning inom det fält i vilket de agerar. Möjligen skulle man kunna besvara frågan genom att erkänna att det förvisso finns en form av maktutövning inom alla mellanmänniska sociala relationer, men snabbt påpeka att den ser en smula annorlunda ut. Bourdieu skulle uttrycka det som att makt mer handlar om olika former av beroendeställningar och relationer där utbyten av olika former av kapital sker.⁵⁹ Frågan är för stor för att kortfattat besvaras i denna artikel, men det är helt enkelt ett annat sätt att se på makt.⁶⁰ En sålunda sociologiskt betingad ansats kan därför ge oss en hel del nya frågor att ställa om det strategiska fältets sammansättning och inneboende dynamik.

Det har tyvärr endast skett ett fåtal kopplingar mellan sociologi och strategiska studier på det sätt som skett exempelvis inom management-forskningen. Där är det sedan åtminstone 1970-talet vanligt förekommande med sådana ansatser och det har gjorts många studier av hur beslutsfattning fungerar i större företag.⁶¹ Mérand och Forget utgör dock ett undantag, eftersom de försökt att knyta ihop strategi med praktikperspektivet.⁶² De har speciellt observerat att "strategic culture is observed empirically in decisions that produce undesirable results because of

the decision-maker's adherence to certain norms, images or values".⁶³ På så sätt söker de förklara varför strategier inte alltid lyckas, något man i det traditionella perspektivet haft svårt att förklara. Till och med Gray erkänner ju att det är lätt att vara efterklok och att strategier ibland värderas efter deras respektive utfall snarare än de orsaker som skulle kunna stå att finna annorstädes.⁶⁴

Det unika med Mérand och Forgets text är att de sökt kasta av sig det ok som antagandet om en inneboende rationalitet innebär, och deras stora bidrag är dels att påvisa att beslutsfattare inte primärt styrs av rationella principer utan av en praktisk "känsla" för det pågående spelet,⁶⁵ och dels att aktören är just dessa beslutsfattare och inte staten.⁶⁶ Dock går de vilse och missförstår staten som struktur när de identifierar det fält i vilka aktörerna utövar sin praktik. Deras kartläggning av det "strategiska fältet" och "strategisk policy" (ännu en tautologi) bygger nämligen på den underliggande premissen att strukturen ifråga är en monolitliknande hierarki.⁶⁷ Författarna hävdar exempelvis att olika idéer blir till "a strategic policy" och att aktörerna som gör strategi tillsammans utgör "the social space" inom vilket de underhåller och förstärker sina respektive över- och underordnade positioner.⁶⁸

Författaren anser att förståelsen för strategiskt beslutsfattande som *ett* sammanhang ("space") och *en* policy måste breddas. Då vi empiriskt närmar oss de människor som gör och påverkar strategi kan vi nämligen se att detta sker parallellt inom såväl ett större som flera mindre olika sammanhang. Strategi utgörs snarare av ett sammelsurium av olika ytor och arenor inom vilka det strategiska sker. Detta tar sig exempelvis uttryck genom att strategisk ledning i realiteten utgörs av flera samtidiga och delvis motstridiga politiska riktlinjer och beslut, samt av ett stort antal aktörer och aktiviteter på en mängd

olika samtliga platser. Alla dessa aktörer interagerar gränsöverskridande i en mängd olika och åtskilda sammanhang snarare än i en monolitliknande hierarki. Att öka förståelsen för hur detta konkret ser ut är direkt avgörande för utvecklandet av framgångsrika strategier.

Det här framförda perspektivet kan potentiellt bemötas med kritik från exempelvis praktiker-strateger såsom Colin Gray, och han skulle kunna förväntas argumentera att kulturteoretiska förklaringar av strategiskt görande bör undvikas.⁶⁹ Samtidigt skulle han sannolikt medge att kontextuella attityder och idéer formar tolkningen av vad som är eller bör vara rationellt agerande utifrån de givna materiella tillgångarna, och att strategins dimensioner därmed kan vara såväl målinriktade som kulturella.⁷⁰ Således kan han även antas argumentera för att strategi förvisso beror på kultur men då endast som yttre kontext.⁷¹

Ett annat motargument är att all rationalitet ändå alltid är begränsad [bounded] i betydelsen att “people actually [make] decisions in the absence of perfect information and computational capacity” och att rationella aktörer “accept suboptimal outcomes because of the excessive effort required to get to the optimal”.⁷² Detta innebär att ett så rationellt agerande som möjligt, om än inte det mest rationella, görs utifrån en begränsad mängd information, det vill säga den kontextspecifika informationen som finns tillgänglig. Trots att detta argument inte helt accepterar det individualistiska synsätt att aktörer, utan kontextuell förankring, alltid söker maximera sin vinst så utgår det fortfarande från att strategisk ledning ytterst är målinriktad och att aktörerna gör så gott de kan för att nå ett slags kollektivt uppställt mål.

Båda ovanstående motargument mot den här anförda modellen utgår från premisen

att strategi trots allt faktiskt är rationellt betingad och att aktörerna ytterst är målstyrda. Då min huvudpoäng är att strategi och strategier snarare är funktioner av ett socialt samspel mellan en stor mängd erfarna aktörer än präglad av rationalitet i dess strikta bemärkelse så skiljer sig den onto-epistemologiska förståelsen kring strategiskt agerande och beslutsfattande alltså fundamentalt. Genom att man applicerar sociologiskt analytiska begrepp kan en betydligt vidare inblick i exempelvis strategisk framgång och motgång genereras, något som står i kontrast till den traditionella rationellt färgade synen på strategi.

Sammanfattningsvis, att anlägga ett praktikperspektiv på strategi handlar om att dels synliggöra alla de vardagliga aktiviteter som tillsammans ”make life possible and allow its working”,⁷³ dels att försöka förstå de kopplingar som finns mellan allt detta görande. Genom en sådan analys kan vi identifiera vilka personer som gör strategi, var de befinner sig, både temporalt och spatielt, och vilka nätverk de därmed återfinns inom. Tack vare detta sätt att närma oss strategi kommer vi att få se helt nya nätverk och sociala konstellationer växa fram. Strategi blir plötsligt något som görs på en stor mängd olika platser och av en förvånansvärt stor och disparat mängd aktörer samtidigt.

Strategi som hierarki vs strategi som del i ett fält

Den traditionella uppfattningen är att strategi *bör* ingå i en tydlig hierarki, med väl definierade och åtskilda delar, som i en slags pyramidformad monolit, varifrån order och direktiv ska kunna ges rakt nedåt.⁷⁴ Det sägs också att det inom denna struktur måste finnas en samsyn kring alla de aktiviteter som den valda strategin innehåller: “[all different forms of strategy] must be clearly defined if

they are to be welded into the best series of co-ordinated actions, all aimed at the same object".⁷⁵ Denna föreställning är naturligtvis oerhört normativ och bygger på en insikt om att det faktiskt inte är så verkligheten ser ut.⁷⁶ Men, om det strategiska görandet ändå inte fungerar på det sätt som så många strateger önskar att det borde se ut, och utvecklingen inom såväl internationell politik som strategi antyder ju att denna förståelse inte nödvändigtvis stämmer med verkligheten,⁷⁷ kan vi då inte istället försöka närma oss det som sker på ett mer pragmatiskt, kanske till och med mer realistiskt, sätt? Om vi accepterar att det Clausewitz kallar friktioner finns, så kanske vi borde anpassa oss efter dem och snarare försöka förstå vad de beror på istället för att fortsätta konstruera normativa maximer som bygger på önsketänkande?

Det borde således vara viktigt att identifiera var den beslutsfattande förmågan kring militärt våldsutövande faktiskt ligger, och därmed ifrågasätta validiteten hos den traditionella hierarkiska modellen. Att komma till slutsatsen att strategi inte alltid verkar i en sådan strikt hierarkisk modell behöver inte nödvändigtvis vara särskilt komplicerat eller kontroversiellt, i synnerhet som det finns ett antal viktiga texter som tycks stärka tesen att klassiska rationellt färgade modeller brister i att förklara hur strategiskt beslutsfattande faktiskt går till.⁷⁸ Till och med Gray erkänner ju att "there is no natural harmony among policymaking, strategic direction, and operational field command".⁷⁹

Som komplement till den klassiska strategins teorier om hur strategi *borde* göras föreslås i det följande därför en modell som distanserar sig från den traditionella. Med tanke på att vi med hjälp av praktikperspektivet primärt kommer att förstå strategins praktik som en produkt av social interaktion och eftersom relationer mellan olika människor inte kan

Inom klassisk strategi förespråkas en idé om en tydlig hierarkisk och rationell modell där order kan ges uppifrån och ned

sågas vara hierarkiskt betingade, så kan heller inte förhållandet mellan strategins delar sågas vara hierarkiskt i egentlig mening. Om man närmare betraktar delarna i pyramiden (se bild 1) och funderar över vilka de där både teoretiskt och rent konkret ingående aktörerna är så inser man snabbt detta.

I den övre delen sägs främst personer från regeringskanslier ingå.⁸⁰ Allt som oftast är dessa dock biträdda av politiskt sakkunniga och experter från myndigheter eller andra intresseorganisationer eller till och med representanter för företag ingående i det militärindustriella komplexet.⁸¹ I den mellersta delen har vi antagligen handläggare i företrädesvis olika militära högkvarter. Men här ingår också representanter från olika former av militära skolor, försvarsuniversitet, olika tankesmedjor samt intresseorganisationer med mer.⁸² I den nedre delen, slutligen, skulle vi traditionellt förmodligen placera taktiska befälhavare och militära chefer på taktisk nivå. Men liksom i de förra "skikten" kommer vi även här att återfinna representanter från försvarsindustrin och många andra delar av samhället. Om vi accepterar den förra, strikt hierarkiska, beskrivningen som grovt förenklad, och delvis faktiskt också förvanskad, så förändras skissen med automatik när vi tillför insikten om de ingå-

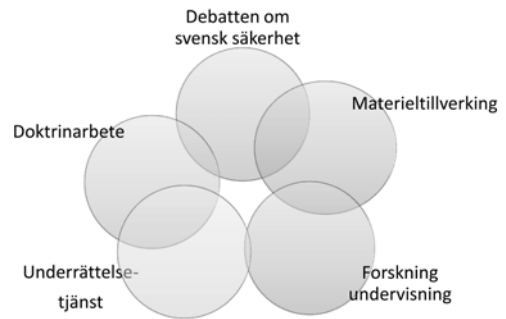
ende aktörernas olika positioner, disposition och habitus.

Faktum är ju att alla de människor som ingår i pyramiden ovan existerar parallellt till varandra, i tid och rum, snarare än arrangerade i stela över- sido- eller underordnade positioner. Några människor sitter i ett antal olika små rum i ett stort hus på Lidingövägen i Stockholm, medan några andra sitter på ett kontor i ett helt annat slags hus i Linköping. Ytterligare några personer träffas oregelbundet men har tät kontakt med varandra och diskuterar i ord och text hur försvaret av Sverige *borde* se ut. Debatten i denna tidskrift, och dess eminenta systertidskrift *Tidskrift i Sjöväsendet*, är utmärka exempel på en av de aktiviteter (man skulle kunna kalla den för ”debatten om utformningen av svensk försvarsförmåga”) som ingår i det strategiska görandet. Alla dessa människor är nämligen inblandade i olika nätverk och påverkar varandra på olika sätt och vis genom det de gör, skriver och säger.

Denna förenklade kategorisering till trots så gör man i praktikperspektivet tillägg att tillföra aktörernas position och disposition, liksom även deras habitus. Även om många av oss skriver, och kanske till slut blir publicerade, så har inte alla individer samma genomslagskraft i det större fältet. Några personer har en högre status, både i termer av praktisk erfarenhet och sitt sociala nätverk, och når därmed en betydligt större krets av människor. Eftersom detta inflytande alltså kan sägas variera mer med social ställning inom gruppen än strukturell nivå eller organisationstillhörighet, det vill säga var de befinner sig relativt varandra i den hierarkiska modellen, är det mer logiskt att helt dekonstruera pyramiden och istället sätta samman delarna på ett helt annorlunda sätt (se bild 2).

Antagligen kommer någon i detta nu invända genom att framhålla: ”– Ja ja, men

de personer, och de så kallade aktiviteter du nu beskriver ingår ju inte i det formella strategiarbetet!”. Korrekt, och huvudpoängen i mitt resonemang är just att denna byråkratisk-rationalistiska uppfattning är oerhört förenklad och förbiser alla de andra saker, aktiviteter, som också bygger upp strategins praktik. Det går nämligen inte att bortse från det som sker i Sälen, lika lite som det går att bortse från det som debatteras i den här tidskriften, det som diskuteras i seminarier på Försvarshögskolan eller det som sker inom försvarsindustrin. Alla dessa saker påverkar innehållet i, och därmed utformningen och verkställandet av, svensk strategi!

De aktiviteter som bygger upp strategins praktik opererar skilt från varandra samtidigt som de ibland är hopkopplade och verkar tillsammans (bilden ska inte förstås som komplett och därmed uteslutande, utan är ett exempel).

En mycket viktig slutsats av detta är att det inte finns speciella delar där strategi görs eller verkställs, snarare utgörs det strategiska görandet av en massa *lösa* aktiviteter som, likt ett nätverk, tillsammans bildar den väv vi kan kalla strategins praktik. Varje sådan aktivitet utförs av personer som är skickliga och kunniga om det som pågår inom deras respektive aktivitet.⁸³ Som framgår av den nya modellen opererar strategin alla dessa aktiviteter, alltså såväl skilt från varandra samtidigt som de är tätt ihopkopplade. Denna

delvisa överlappning innebär att aktiviteterna utförs, och därmed återfinns, inom ett större fält, vilket vi brett skulle kunna kalla svensk säkerhet och försvar. Förmågan att göra och utöva strategi blir alltså snarare en produkt av delad och överskridande kunskap som utförs i olika vardagliga aktiviteter.

Strategins ”nya” aktiviteter och aktörer

Att se strategi som en praktik innebär att vi accepterar att de människor som utför alla de olika aktiviteter som totalt bygger upp strategins praktik interagerar och kommunicerar med varandra. Dessa ingår allihop i det sociala fält jag här valt att kalla ”svensk säkerhet och försvar”. Ansatsen möjliggör en ökad förståelse för alla de olika arenor och kanaler inom vilka kommunikation och interaktion sker, och i förlängningen hur olika aktiviteter influerar både militär-strategisk och politisk-strategisk beslutsfattning, och vice versa. Genom denna nyanserade förståelse för strategi kan även de problem som det traditionella perspektivet lyfte fram, det vill säga synen på hur strategi bör göras, vem som är strateg, syftet med strategi och vilka aktiviteter som utgör strategisk ledning, förklaras på ett sätt som tidigare inte gjorts.

Som påpekats ovan har man i det traditionella forskningsfältet inom krigsvetenskap och strategiska studier exempelvis förbisett att ifrågasätta huruvida de aktiviteter som sker inom det strategiska görandet verkligen är sekventiellt och hierarkiskt ordnade, och ifall de verkligen är så rationella och målfo- kuserade som man vanligen antar. Poängen i den här artikeln är att vår syn på det strategiska görandet behöver kompletteras och därmed förstås som uppbyggd av en mycket stor flora av helt olika, ibland lite oväntade, aktiviteter och aktörer. Denna snarast dynamiska uppfattning av strategins alla ingående

aktiviteter bidrar till en möjlig revidering av strategi som hierarkisk: strategi blir istället något som sker i ett socialt fält fyllt med flera samverkande, och emellanåt motverkande, sociala aktiviteter.

Eftersom strategi här förstås som en produkt av den kontextspecifika sociala sammansättningen kan det inte längre ges ett universellt svar på vilka aktörer och sekventiella aktiviteter som utgör *strategins praktik*, utan dessa svar blir direkt avhängiga de aktuella sociala, temporala och spatiala kontexterna. Således är aktiviteterna produkter av den sociala sammansättningens gemensamma logik och syn på strategiskt lämpliga tillvägagångssätt, och utgörs exempelvis av planeringsmöten och författande av styrdokument; ledning av högre förband; underrättelseinhämtning och analys; forskning och undervisning, inklusive studier av strategisk historia och strategisk teori; deltagande i olika sorters konferenser; skrivande och debatterande; forskning kring, och produktion av, försvarsmaterielsystem; samt inte minst alla debatter i riksdagen som berör svensk försvars- och säkerhetspolitik.

Flera läsare skulle säkerligen här, och med viss emfas kan jag tänka mig, framhålla dels att strateg bör vara en etikett förbehållet endast den eller de som medvetet utformar planer och idéer som ska generera en strategisk effekt, det vill säga de som skriver teori, doktrin eller högre order samt ger råd om militära insatser,⁸⁴ och dels att vi måste särskilja politik från strategi. Men detta stämmer inte, och är säkert en faktor som skapat stora problem. Eftersom vi här ser strategi som uppbyggd av flera överskridande aktiviteter gäller även att aktörerna kan återfinnas inom flera av de olika sammanhang som bygger upp den strategiska praktiken. Innebörden är nämligen att en analys av fältet kan visa att det den ena stunden utgörs av aktörer från exempelvis utrikesdepartement, försvarsde-

partement och militära högkvarter, för att i nästa bestå av aktörer från olika typer av krigsmaterielmyndigheter och till och med leverantörer av krigs- och försvarsmateriel. Det viktiga är att alla dessa aktörer, ibland oberoende av varandra, är med och gör saker som påverkar innehållet i svensk strategi.

Denna nya förståelse för strategi som social praktik problematiserar således det traditionella sättet att förstå strategiska aktiviteter som sekventiella och strategiska aktörer som hierarkiskt över- eller underordnade. Det bidrar dessutom till att bredda förståelsen till att omfatta saker som sker långt bortanför det vi vanligen tänker på som komponenter av *strategiskt görande*. De idéer som på detta sätt flyter runt i det strategiska fältet påverkar alla de personer som med sina aktiviteter är delaktiga i detsamma.

Så kallade strateger kan som speciella aktörer inom strategins praktik inte analyseras fristående från aktörerna inom de andra aktiviteterna som tillsammans utgör det sociala fält vi här betraktar. Det är snarare så att även de senare verkar gränsöverskridande. Således medverkar ett stort antal aktörer i ett samspelande, ibland konfliktfyllt, nätverk. Denna insikt visar hur beslutsfattande, makt och påverkan inte förenklat kan sägas ske uppifrån och ner. Snarare sker det mesta horisontellt inom en helt platt ”social verklighet”.⁸⁵

Den alternativa modell jag här förespråkar öppnar således upp för en förståelse av alla de aktörer och aktiviteter som kan influera strategisk ledning, exempelvis civilsamhället i form av privata företag och organisationer. Framgångsrika strategier måste därmed ha en stor horisontell bredd, vilket illustrerar det stora antal aktörer från det stora antal olika samhällssektorer som faktiskt är inbegripna i strategiformuleringsprocessen. Detta belyser ytterligare vikten av ökad förståelse kring strategins breda spektra av sociala aktörer

och vidare forskning inom detta område är nödvändig.

Det har antytts att utvecklandet och implementeringen av Natos *Comprehensive Operational Planning Directive* (COPD) skulle kunna ses som ett exempel på en medvetenhet om behovet av att fånga in så många som möjligt av alla de människor som gör strategi så att processen blir så omfattande och inkluderande som möjligt.⁸⁶ Men eftersom man i COPD ser planering som en främst byråkratisk process så fångar den ändå bara in de saker som är accepterade och formella delar av det strategiska görandet, det vill säga de saker som sker vid vissa på förhand identifierade speciella och formella möten.⁸⁷ Praktikperspektivet lyfter förutom detta fram alla de vardagliga saker som sker och som påverkar det strategiska görandet: informella möten, samtal och diskussioner.

Eftersom den här modellen kan generera ny och fördjupad förståelse för hur strategi görs samt belyser svårigheten i strategiskt beslutsfattande så är den mycket användbar som komplement till de traditionella modellerna. Insikten att strategi kan ses som en överskridande praktik ger oss alltså en betydligt mer nyanserad bild av hur strategins grundfrågor och problem *bör* behandlas.

Avslutning och sammanfattning

Artikeln har belyst behovet och betydelsen av att utmana den klassiska förståelsen av strategi som i mångt och mycket präglats av en syn på en inneboende rationalitet hos de personer som är inblandade i det strategiska görandet, det vill säga myten om den kyligt kalkylerande avvägningen mellan olika alternativa tillvägagångssätt och resurser för att nå tydliga målsättningar. Syftet med artikeln har varit att söka komplettera den klassiska normativa läsningen av strategisk

teori genom att presentera ett sociologiskt perspektiv på det som sker i det strategiska. Det går nämligen inte att helt enkelt säga att ”strateger är de som planerar för att påverka utfallet av konflikter” som är så vanligt inom strategisk teori. Det visar sig att det är så otroligt mycket mer som pågår och som direkt inverkar på hur strategier kommer att se ut, och effektueras! Tyvärr ger inte den klassiska läsningen av strategiska texter svar på många av de problem som existerar i det strategiska görandet.

Praktikperspektivet å andra sidan nyanserar den teoretiska och rationellt präglade diskussionen av strategins problem samt erbjuder svar på de frågor som diskussionerna väcker. Som vi sett bryter praktikperspektivet upp det strategiska fältet på ett fundamentalt nytt sätt varigenom en fördjupad förståelse för det strategiska görandet, och de inneboende spänningar som finns i fältet, kan genereras på ett sätt som inte skett tidigare. Det har ovan föreslagits att det fält i vilket strategerna uppträder bäst beskrivs och förstås som en uppsättning överskridande aktiviteter, vilka definieras av såväl den gemensamma logik inom strategins praktik, liksom även av de externa logiker som praktiken tydligt kan urskiljas från. På det sättet erbjuder perspektivet också helt nya metoder för att ställa och besvara frågor kring strategi. Anledningen till detta är att

perspektivet bidrar till en möjlighet att generera kunskap om alla de aktörer, och vad de gör, som bidrar till det strategiska görandet.

Denna nya förståelse för strategi innebär emellertid inte att vi omedelbart bör överge den klassiska och normativa synen på strategi! Snarare ska vi kanske se praktikperspektivet som ett sätt att bättre förstå vad som konstituerar strategisk fram- och motgång, och den klassiska strategiska doxan bör nog fortsatt ses som just rekommendationer för hur man borde agera i det strategiska. Eftersom praktikperspektivet ger oss en unik möjlighet att nansera och berika förståelsen för strategi så kan vi med hjälp av dessa insikter bli än bättre rustade att utveckla genomtänkta, hållbara och direkt ”strategiska strategier”, och därmed också *lösa* internationella säkerhetsproblem.

När strategi som social praktik betraktas ses som att vara en direkt produkt av de sociala aktörer och processer som genererar densamma kan strategins grundläggande struktur och dynamik alltså förstås på ett fundamentalt nytt sätt. Så, för att parafrasera artikelns inledande ord av Freedman och Liddell-Hart: strategi är en praktik som ytterst syftar till att skapa makt.

Författaren är kommendörkapten och fil dr.

Noter

1. Freedman, Lawrence: *Strategy. A history*, Oxford University Press, New York 2013, s xii; Liddell-Hart, Basil: *Thoughts on war*, Faber and Faber, London 1943, s 229.
2. Gray, Colin: *The Strategy Bridge. Theory for Practice*, Oxford University Press, Oxford 2010, s 15, 205; Gray, Colin: *Schools for strategy: teaching strategy for 21st century conflict*, Strategic Studies Institute, Carlisle 2009, s 12.
3. Heuser, Beatrice: *The Evolution of Strategy*, Cambridge University Press, Cambridge 2010.
4. Op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 205.
5. Op cit, Freedman, Lawrence, se not 1.
6. Ibid, s 611.
7. Ibid, s 544, 592-593.
8. Colin Gray talar om "doing strategy" och att det är något som "must be performed", d v s framförs eller utförs, op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 197.
9. Se exempelvis Betts, Richard K: "Is Strategy an illusion?", *International Security*, vol 25, nr 2, 2000.
10. Se exempelvis op cit, Freedman, Lawrence, se not 1, s 459 ff.
11. Se Luttwak, Edward N: *Strategy. The Logic of War and Peace*, Harvard University Press, Cambridge 2001 (1987), speciellt, Appendix A.
12. Se exempelvis Freedman, Lawrence: "Strategic studies and the problem of power", i Mahnken, Thomas G och Maiolo, Joseph A (red): *Strategic Studies. A Reader*, Routledge, London och New York 2008, s 26.
13. Tvångsdiplomatin i Schellings bemärkelse innebär hot om våld snarare än faktiskt våldsutövande. Se ex Byman, Daniel och Waxman, Matthew: *The Dynamics of Coercion: American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, Cambridge University Press, Cambridge 2002; Schelling, Thomas: *The Strategy of Conflict*, Harvard University Press, Cambridge 1980 (1960).
14. Op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 28.
15. Op cit, Freedman, Lawrence, se not 1, s xiv.
16. Ibid, s xii; op cit, Liddell-Hart, Basil, se not 1, s 229.
17. Op cit, Betts, Richard, K, se not 9, s 5-50.
18. Op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 197.
19. Raymond, Aron: *Peace and war: A theory of international relations*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003 (1966), s 30; Liddell-Hart, Basil: *Strategy*, Meridian, New York 1991 (1954), s 146; Svechin, Aleksandar: *Strategy*, East View Publications, Minneapolis 1992 (1927), s 92.
20. Ibid, Liddell-Hart, Basil.
21. Op cit, Schelling, Thomas, se not 13; op cit, Byman, Daniel och Waxman, Matthew, se not 13.
22. Se Beaufre, André: *An introduction to strategy*, Praeger, New York 1965, s 30-31; Coutau-Bégarie, Hervé: *Traité de Stratégie*, Economica, Paris 2002 (1999), s 139.
23. Se ex Duzenli Muzaffer och Geza, Simon: *The comprehensive operations planning directive*, NRDC-ITA, 2009, s 18-19, <https://www.nato.int/nrdoc-itf/magazine/2009/0914/0914g.pdf> (2018-05-12).
24. Ibid; jämför också op cit, Svechin, Aleksandar, se not 19, s 269.
25. Op cit, Gray, Colin, 2009, se not 2, s 11.
26. Op cit, Svechin, Aleksandar, se not 19, s 73.
27. Op cit, Gray, Colin, 2009, se not 2, s 15-16.
28. Jämför exempelvis op cit, Gray, Colin, 2010, se not 2, s 16-22; op cit, Beaufre, André, se not 22, s 19-29; även op cit, Svechin, Aleksandar, se not 19, s 67-69.
29. Se exempelvis op cit Freedman, Lawrence, se not 1, s 609; och op cit, Betts, Richard, se not 9, s 5.
30. Allison, Graham och Zelikov, Philip: *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Longman, New York 1999.
31. Kaplan, Fred: *The wizards of Armageddon*, Simon and Schuster, New York 1983; Kaplan, Fred: *The insurgents: David Petraeus and the plot to change the American way of war*, Simon and Schuster, New York 2013; se även Ellsberg, Daniel: *The Doomsday Machine, Confessions of a Nuclear War Planner*, Bloomsbury, London 2017; på ett liknande sätt har strategi ibland förklarats genom att lägga fokus på vissa specifika beslutpunkter, se ex van de Mark, Brian: *Into the quagmire*, Oxford University Press, Oxford 1995.
32. Johnston, Alistair, Iaian: "Thinking about Strategic Culture", *International Security*, 19(4), 1995, s 32-64; Neumann, Iver B och Heikka, Henrikki: "Grand Strategy, Strategic Culture, Practice: The Social Roots of Nordic Defence", *Cooperation and Conflict*, 40(1),

- 2005, s 5-23; se även Mohlin, Marcus: "Strategic Culture in the Baltic Sea Region: The Impact of Ideas on the Organization and Use of Military Forces", i Ries, Tomas (red): *Strategic Decision-Making: Four Baltic Approaches*, Santérus, Stockholm 2014.
33. Ibid, Neumann, Iver och Heikka, Henrikki, s 7.
34. Se ex op cit, Mohlin, Marcus, se not 32, s 15-18.
35. Se ex Schatzki, Theodore; Knorr, Cetina, Karin och von Savigny, Eikke: *The practice turn in contemporary theory*, Routledge, Oxon 2001; Adler, Emanuel och Pouliot, Vincent: *International Practices*, Cambridge University Press, Cambridge 2011; Nicolini, Davide: *Practice Theory, Work, & Organization. An introduction*, Oxford University Press, Oxford 2012; Adler-Nissen, Rebecca (red): *Bourdieu in international relations. Rethinking key concepts in IR*, Routledge, London and New York 2013.
36. Op cit, Gray, Colin 2009, se not 2, s 2-4.
37. Betts, Richard, K: "Should Strategic Studies Survive?", *World Politics*, vol 50, nr 1, 1997, s 24.
38. Op cit, Gray, Colin 2009, se not 2, s 32, min kursivering.
39. Se ex Hagström, Linus; Bremberg, Niklas och Holmberg, Arita: *Att forska. Praktiker och roller inom samhällsvetenskapen*, Carlssons bokförlag, Stockholm 2016, förord, s 13-20; Alkemeyer, Thomas och Buschmann, Nikolaus: "Learning in and across practices", i Hui, Allison; Schatzki, Theodore och Shove, Elizabeth (red): *The Nexus of Practices. Connections, constellations, practitioners*, Routledge, London och New York 2017, s 19-20.
40. Adler, Emanuel och Pouliot, Vincent: "International practices: an introduction", i op cit, Adler, Emanuel och Pouliot, Vincent, se not 35, s 7.
41. Schatzki, Theodore: "Introduction: practice theory", i op cit, Schatzki, Theodore m fl, se not 35, s 2; op cit, Adler, Emanuel och Pouliot, Vincent, se not 35, s 7-8.
42. Barnes, Barry: "Practice as collective action", i op cit, Schatzki Theodore m fl, se not 35, s 19-21.
43. Pouliot, Vincent och Mérand, Frédéric: "Bourdieu's concepts. Political sociology in international relations", i op cit, Adler-Nissen, Rebecca, se not 35, s 30.
44. Mérand, Frédéric och Forget, Amélie: "Strategizing about strategy", i op cit, Adler-Nissen, Rebecca, se not 35, s 94, 102.
45. Bourdieu, Pierre: *Practical Reason. On the Theory of Action*, Stanford University Press, Redwood City 1998 (1994), s 31-32.
46. Ibid, s 138-139.
47. Ibid, s 32.
48. Jackson, Peter: "Pierre Bourdieu", i Edkins, Jenny och Vaughan-Williams, Nick (red): *Critical Theorists and International Relations*, Routledge, London 2009, s 109.
49. Ibid, s 109.
50. Detta fält överensstämmer till exempel med de delar inom strategin som tänkare som Coutau-Bégarie, med fler lyfter upp. Op cit, Coutau-Bégarie, Hervé, se not 22, s 139.
51. Op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 196-197, 205.
52. Op cit, Freedman, Lawrence, se not 1, s 72.
53. Op cit, Mérand, Frédéric och Forget, Amélie, se not 44, s 93 och 102.
54. Pouliot, Vincent: "The Logic of Practicality: A Theory of Practice of Security Communities", *International Organization*, 62(2), 2008, s 258.
55. Se ex op cit, Bourdieu, Pierre se not 45; även op cit, Adler-Nissen, Rebecca, se not 35.
56. Antagligen talar konstnären i detta exempel egentligen till en helt annan publik, i ett helt annat socialt fält, och använder bara "svensk säkerhet" som symbol för något helt annat.
57. Pouliot nämner diplomati som en särskild sorts praktik som återfinns inom ett fält han kallar "internationell säkerhet" och som är snarlikt det vi talar om här. Pouliot, Vincent: *International Security in Practice*, Cambridge University Press, Cambridge 2010, s 1.
58. Se ex op cit, Freedman, Lawrence, se not 1, s xii; op cit, Liddell-Hart, Basil, se not 1, s 229.
59. Op cit, Bourdieu, Pierre, se not 45, s 5.
60. För diskussioner om det maktbegrepp som används av praktikteoretiker, se Watson, Matt: "Placing powe in practice theory", i op cit, Hui, Allison m fl, se not 39; även Bourdieu, Pierre: *The Logic of Practice*, Polity Press, Cambridge 1990, s 122-134.
61. Se ex Kornberger, Martin och Clegg, Stewart: "Strategy as performative practice: The case of "Sydney 2030"", *Strategic Organization*, vol 9, nr 2, 2011, Sage Publications, s 136-162; Carter, Chris; Clegg, Stewart och Kornberger, Martin: "Strategy as practice?",

- Strategic Organization*, vol 6, nr 1, Sage Publications, 2008, s 83-99.
62. Op cit, Mérand, Frédéric och Forget, Amelie, se not 44, s 93 ff.
63. Ibid, s 96.
64. Op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 126.
65. Op cit, Mérand, Frédéric och Forget, Amelie, se not 44, s 100.
66. Ibid, s 101.
67. Ibid, s 99.
68. Ibid, s 102, min kursivering.
69. Gray, Colin: "In praise of strategy", *Review of International Studies*, 29(2), 2003, s 291.
70. Ibid, s 294.
71. Ibid, s 292.
72. Op cit, Freedman, Lawtrence, se not 1, s 592.
73. Bueger Christian: "Making Things Known: Epistemic Practices, the United Nations, and the Translation of Piracy", *International Political Sociology*, 1(9), 2015, s 4.
74. Detta är en genomgående idé inom strategisk teori, men se speciellt op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 96; op cit, Luttwak, Edward, se not 10, s 88; op cit, Svechin, Aleksandar, se not 19, s 74; op cit, Beaufre, André, se not 22, s 30-31.
75. Op cit, Beaufre, André, se not 22, s 30, min kursivering.
76. Se ex op cit, Gray, Colin 2009, se not 2, s 12-13.
77. Coulter, Jeff: "Human practices and the observability of the 'macro-social'"; op cit, Schatzki, Theodore m fl se not 35, s 35.
78. Se särskilt op cit, Allison, Graham och Zelikov, Philip, se not 30. För en annan intressant beskrivning av strategiskt tänkande i praktiken, se op cit, Kaplan, Fred, se not 31.
79. Op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 127.
80. Op cit, Beaufre, André, se not 22, s 30.
81. Se ex Gansler, Jacques: *Democracy's Arsenal. Creating a Twenty-First Century Defense Industry*, MIT Press, Cambridge 2011. Han argumenterar här att försvarsmaterielsektorn borde vara en självklar del av all strategisk planering.
82. Se ex Lyons, Gene M och Morton, Louis: *Schools for Strategy*, Praeger Publishers, New York 1965, s 203 ff. Här beskrivs hur staten systematiskt utbildat en särskild elit som behärskar policymakingprocessen som omgärdar säkerhetsstrategier.
83. Adler, Emanuel och Pouliot, Vincent: "Introduction and framework", i op cit, Adler, Emanuel och Pouliot, Vincent, se not 35, s 7-8.
84. Jämför op cit, Gray, Colin 2010, se not 2, s 61.
85. Jämför Nicolini, Davide: "Is small the only beautiful? Making sense of 'large phenomena' from a practice-based perspective", i op cit, Hui, Allison m fl, se not 39, s 99.
86. Allied Command Operations: *Comprehensive Operations Planning Directive (COPD)*, NATO HQ, Bryssel, oktober 2013, http://www.act.nato.int/images/stories/events/2016/sfpdpe/copd_v20_summary.pdf, (2018-05-21), para 1-1 och 1-2.
87. Op cit, Duzenli, Muzaffer och Geza, Simon, se not 23, s 17.